

Kõigepealt minu südamlikum tänu austava kutse eest tulla kõnelema teie kasvatuspäevale!

Minu töökohustused uue eesti keele õpiku trükkimiskäigus kahjuks ei võimaldanud nii pika ja kestva reisi ettevõtmist. Seetõttu tuleb lugupeetud koosolijail leppida minu ettekande kuulamisega helilindilt.

Teiseks on minu meeldivaks ülesandeks tuua teile südamlikke tervitusi kaugelt maade ja merede tagant Läänemere läänerrannikult Eesti Õpetajate Keskühingult ja meie häälekandja "Bülletääni" toimetuselt ja ühtlasi soovida teie kasvatuspäevale parimat edu ja kordaminekut!

Möödunud suvel Stokholmis Esto-80 raamides toimunud eesti õpetajate III ülemaailmsest konverentsist oli osa võtnud ja ettekandega esinemas ka Austraaliast rahvusliku kasvatuse tööväljal töötajaid pr. magister Tiiu Salasooga eesotsas. See rõõmustas meid väga, sest pärast 1968. aastal Stokholmis toimunud Eesti Päevi ei ole meil enam nii tihedat kontakti olnud Austraalias rahvusliku kasvatuse tööväljal töötajate esindajatega.

Möödunud suvel toimunud Eesti Päevadel me saime kindlana aluse veel tihedamaks koostööks rahvusliku kasvatuse tööväljal ülemaailmses ulatuses, Austraalia kaasa arvatud. Selle tõendiks olgu muu hulgas märgitud, et pr. Tiiu Salasoo hästi põhjendatud ettepaneku kohaselt otsustati moodustada ülemaailmne toimikond rahvusliku kasvatuse küsimuste arutamiseks ja vajalike praktiliste samade teostamisvõimaluste selgitamiseks. See toimikond on nüüd moodustunud Eesti Õpetajate Keskühingu struktuuri ja tegevuse raamides ja jääb ainult tõsiselt soovida, et see ei jääks mitte paberile ega õhku rippuma, vaid hakkaks energiliselt tegutsema, sest teha on palju, väga palju.

Lugupeetud koosolijad! Pärast Teist maailmasõda kujunes Välis-Eesti lääne maailmas suuremaks ja ulatuslikumaks kui ta kunagi varem on olnud. Aga Välis-Eesti ja selles elava väliseestlaskonna ülesanded muutusid ka põhjalikult. Nüüdse väliseestlaskonna ülesandeks ei ole mitte ainult oma isikliku elu ja olukorra kujundamine ja selle viimine hariduslikult ja majanduslikult kõrgele tasemele, vaid selle üheks tähtsamaks ülesandeks on eestlase

ja sellega kaasas eesti keele säilitamine võõrsil. See tähendab - eesti rahvuse säilitamine mitte ainult meelelt, vaid ka keelelt. Eestluse tunnuseks ei ole ju mingit eriusku, ka mitte välimuses midagi erilist, vaid ainult meie eesti keel. Kui me oleme kaotanud oma eesti keele, siis meil ei ole enam midagi, mis meid eraldaks teistest rahvustest.

Eestlaskond Austraalias on teiste eestlaste asupaikadega võrreldes nagu kusagil kaugel maailma ääremaal. Nagu kogemused ja tähelepanekud näitavad, on oma rahvaosadest eraldi kaugele n.ö. ääremaadele sattunud rahvakillud kõige suuremas ja kiiremas hävimisohus. Seetõttu ongi just n.ö. ääremaadel oma rahvuse eripära, eriti keele säilitamine palju raskem kui paljudes kohtades mujal.

Austraalia eestlaskond on seda ohtu veel õigel ajal taibanud ja asunud vajalike vastuabinõude hankimisele. Peale paljude muude ma tõstaksin siin esile "Õpime eesti keelt" avaldamine. See on väga tarvilik üritus, eriti veel seetõttu, et alustati kõige nooremaile - 5.-8. eluaasta vahel - umbkeelseile lastele eesti keele algmete õpetamisega. See on esimene katse, milleks meil kellelgi veel ei ole kogemusi. Aga eks saadavad kogemused õpeta ja selle järgmist väljaannet võidakse juba palju paremini teha.

See meie Austraalia kolleegide esimene üritus on juba saanud Rootsis suure tähelepanu osaliseks ja siin käivad praegu ettevalmistused selle rootsikeelse versiooni koostamiseks. See on üks märkimisväärne näide meie maadevahelise koostöö hädavajalikkusest. Loodetavasti ei tee Austraalia õpiku väljaandjad selleks takistusi.

• Peale kõige nooremate laste ma tõstaksin mujalt saadud tähelepanekute põhjal esile eesti päritoluga noored, kes on jõudnud murdeikka ja sellest ülespoole kuni täiskasvanuks saamiseni. See on noore arenemisloos kõige tähtsam ajajärk. See ajajärk umbes 13.-20. eluaastani on noore enam-vähem lõplik küpsemisjärk täiskasvanuks saamisel. Kuigi noored on kodus saanud teatava eesti keele oskuse, mida on õnnelikul juhul täiendanud eesti kool ja noorte laager, siis nende murdeest alates tekib suur murrang. Kooli, võõrkeelse kirjanduse, televisiooni ja paljude muude teede kaudu noore teadmiste tase ja tema mõttemaailm laieneb ja tõuseb aasta-aastalt. Aga tema eesti keele oskus jääb samale ta-

semele, millel ta oli eesti kooli lõpetades. Tähelepanekud näitavad, et kodud on enamasti suutelised eesti keele oskuse õpetamisel noorte vaimse arenguga kaasa minema keskmiselt kuni murdeeni. Sealt edasi tuleb juba seisak: paljud kodud ei suuda eesti keele oskuse õpetamisel enam noorte intellektuaalse arenguga kaasa minna ja seetõttu nende eesti keele oskus, eriti sõnavara osas, jääb samale tasemele, millel ta oli nende murdeea algul. Selle tulemuseks on noorte eesti keele oskuse puudulikkus ja nad on sunnitud loobuma eesti keele kasutamisest või siis ainult oma koduste eluringis, kus vajalik sõnavara ja mõisted on samal tasemel, millel need olid noorte algkoolieas.

Väljaspool on äratanud suurt tähelepanu Austraalia eesti päritolu noorte ingliskeelse ajakirja käimapanek. Sellest on aru saadud, et see tähendab meie lõpu algust. Mina veel ei ole nii pessimist, sest ma näen, et see noorte üritus on välja kasvanud olukorrast, millest oli eespool juttu. Ma julgen arvata, et selle ingliskeelse eesti noorte ajakirja ümber koondunud noored oskavad kõik mõnevõrra eesti keelt, aga sellest oskusest ei jätku gümnaasiumi- ja ülikooliharidusega noortele kaastöö tegemiseks eestikeelsele ajakirjale, mis vastaks nende huvidele ja arengutasemele. Paremini juba inglise keeles, sest selleks on vajalik oskus olemas ja see läheb kõigil ka hõlpsasti ja mõnusasti.

Kui minu arvamus on õige, siis on selle mentaliteedi tulemuseks see, et eesti keele õppimisel ja selle oskusel ei ole enam mingit motiivi, sest seda ei ole õieti kusagil tarvis, välja arvatud vahest veel oma vanematega rääkimisel, kui nendega haruharva kokku puututakse.

Eesti keele säilitamise seisukohalt on see väga tõsine probleem, kuid ajapiiratuse tõttu ei ole mul võimalik siinkohal seda lähemalt puudutada. Enda poolt vahest märgiksin eesti keele õppimise rõhutamist noortele keskkooli- ja gümnaasiumieas. Teiseks, kas ei oleks mõeldav kas või paarikümne eesti noore ettevalmistamine eesti keele oskuses nii kaugele, et nad oleksid võimelised kaastööd tegema või vajaduse korral tõlkima kaastööd eesti lehtedele või eesti ajakirjadele, eesti noorteleht kaasa arvatud. Sel puhul oleks eesti keele oskus motiveeritud. See on minu isiklik arvamus siit suurte kauguste tagant. Küllap leitakse teie praegusel kasvatuspäeval teisi sobivamaid abinõusid eesti keele

oskuse säilitamiseks Austraalias.

Lõpuks esitaksin ühe mõtte eesti keele oskuse tugevdamiseks ja laiendamiseks nii küpsemate noorte kui ka täiskasvanute seas. See on eesti keele kaugõppekursus, mis on Rootsis esile kerkinud. Kas oleks sellel mõttel ka Austraalias mingit kõlapinda? Võib-olla on aega ja võimalust ka seda küsimust teie kasvatuspäeval natuke arutada?

Lugupeetud koosolijad! Minule ettekandeks antud aeg on täis saanud ja ma tänan tähelepanu eest!

Herman Rajamaa

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K 14917